

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Finančná kríza a jej vplyv na reálnu ekonomiku“

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2010/C 255/02)

Spravodajca: Carmelo CEDRONE

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 26. februára 2009 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Finančná kríza a jej vplyv na reálnu ekonomiku“.

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 13. novembra 2009. Spravodajcom bol pán CEDRONE.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 458. plenárnom zasadnutí 16. a 17. decembra 2009 (schôdza zo 16. decembra 2009) prijal 122 hlasmi za, pričom 75 členovia hlasovali proti a 33 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závery a odporúčania

1.1 EHSV sa nazdáva, že zoči-voči takej kríze, akou je súčasná, je potrebné prejavit' jednoznačnú snahu o koordináciu opatrení prostredníctvom spoločných záväzkov primeraných vážnosti situácie s cieľom navrhnuť krátkodobé i dlhodobé opatrenia, ktoré by dokázali podporit' oživenie hospodárstva a zabrániť opakovaniu udalostí, ktoré viedli k súčasnému úpadku.

1.2 **Medzinárodné finančníctvo.** Na základe už vyjadreného postoja EHSV treba pripomenúť, že je nevyhnutné urýchlene prijať súbor pravidiel, ktoré by síce nebránili voľnému pohybu kapitálu, ale zároveň zaviedli systém dohľadu a sankcií schopných zabrániť tomu, aby sa v budúcnosti zopakovali negatívne dôsledky systému bez kontroly. Tieto pravidlá, by mali umožniť vytvoriť integrovanejší a transparentnejší trh. Tomu by prospelo aj zrušenie daňových rajov, bankového tajomstva a niektorých pochybných mechanizmov, používaných v minulosti, spojených so špekulatívnym obchodovaním s cennými papiermi. Je potrebné vrátiť sa k rozlišovaniu medzi komerčnými a investičnými bankami.

1.3 **Európske finančníctvo.** Treba vytvoriť jednotný európsky finančný trh na zaručenie väčšej transparentnosti, uláhčenie obchodnej výmeny a zabezpečenie primeranej informovanosti všetkých finančných aktérov, ako aj systém dohľadu v správe ECB a Európskeho systému centrálnych bánk (ESCB-ECB), ktorého úlohou by bolo usmerňovanie a koordinácia dozornej činnosti na medzinárodnej úrovni. Zatiaľ čo bežné hospodárenie, kontrola a monitorovanie finančných trhov jednotlivých krajín môžu spa- dať pod vnútroštátne dozorné orgány⁽¹⁾.

1.4 **Menový systém.** EHSV pokladá za vhodné a potrebné dôkladnejšie sa zaoberať otázkou medzinárodného menového systému s cieľom stabilizovať valutové trhy a predísť v rámci WTO nekalej súťaži v medzinárodnom obchode.

1.5 Podporovať reálnu ekonomiku a podniky: hospodárske riadenie

— Bolo by potrebné vypracovať druhý európsky plán na podporu hospodárstva, rozsiahlejší, pokiaľ ide o zdroje a koncepciu opatrení, ktoré treba realizovať v rôznych hospodárskych sektoroch jednotlivých krajín – a to aj prostredníctvom štrukturálnych reforiem – alebo aspoň výrazne koordinovaný plán s cieľom vyslať pozitívny signál podnikom a európskym občanom o prínose a kvalite európskej integrácie.

— Radikálne prepracovať jednotlivé politické opatrenia spadajúce do právomoci EÚ (štrukturálne fondy, SPP, životné prostredie, vzdelávanie, výskum, Lisabonská stratégia atď.), počínajúc od zjednodušenia postupov a predpisov.

— Financovať systém európskych sietí (v oblasti energetiky, dopravy, komunikácií) pomocou zavedenia „pôžičky“ Spoločenstva a podporou rozvoja partnerstva medzi súkromných a verejným sektorom.

— Dohodnúť spoločný postoj k európskym bankám s cieľom stimulovať návrat k riadnemu poskytovaniu úverov podnikom, s osobitnými podmienkami pre MSP, napríklad prostredníctvom predĺženia splatnosti úveru, vytvorením záručného fondu alebo priamym financovaním zo strany štátu, resp. EIB.

— Umožniť tam, kde to tak nie je, prístup zamestnancov MSP k nástrojom na zmiernenie sociálnych dôsledkov, na podporu zamestnanosti.

(1) Pozri stanovisko EHSV na tému „Správa de Larosièrovej skupiny“ Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009.

- Dohodnúť opatrenia v oblasti daňovej politiky na podporu dopytu, oživenia hospodárstva a zamestnanosti, sprevádzané opatreniami makroekonomickej povahy a menovej politiky.
- Vytvoriť „európskejší“ trh práce, ktorý je v súčasnosti príliš rozdrobený, t. j. dosiahnuť jeho väčšiu integráciu a priepustnosť odstránením prekážok v rámci jednotlivých krajín i medzi nimi. Je potrebný inkluzívnejší trh práce, t. j. taký, ktorý je schopný začleniť nielen krátkodobo alebo dlhodobo nezamestnaných, ale aj tie osoby, ktoré nikdy nepracovali (približne 100 miliónov Európanov a Európaniek). To samozrejme treba dosiahnuť pri súčasnom dodržiavaní sociálnych a hospodárskych noriem platných pre pracovníkov v prijímajúcej krajine.
- Podniknúť kroky na pritiahnutie/prilákanie investícií do priemyslu, vrátane zahraničných investícií a to tak, že Európa ponúkne konkurenčné výhody oproti ostatným regiónom v súvislosti s právnymi predpismi týkajúcimi sa hospodárskej súťaže, s pracovným právom, produktivitou práce a daňovými systémami. Výška nezamestnanosti poukazuje na to, do akej miery podnikatelia a medzinárodný obchod ignorujú ľudskú kapacitu EÚ.

1.6 **Pomáhať európskym občanom:** sociálna súdržnosť a riadenie

- Uzavrieť dohodu všetkých zainteresovaných, „európsky pakt pre rast, udržateľný rozvoj, konkurencieschopnosť a zamestnanosť“, ktorý by opätovne postavil jednotlivca, súdržnosť a solidaritu do centra hospodárskeho systému a zabránil vážnym dôsledkom krízy pre občanov a pracovníkov.
- Zaviesť formy účasti pracovníkov na živote podnikov v záujme vytvorenia a/alebo rozšírenia „hospodárskej demokracie“. Okrem toho treba zlepšiť a rozšíriť sociálny dialóg.
- Presadzovať zmeny v spotrebiteľskej politike, a to tak v súvislosti so súkromnou ako aj kolektívnou spotrebou, napr. veľkých sietí, prostredníctvom investícií na zvýšenie kvality a využiteľnosti služieb.
- Zvýšiť prostriedky fondu na prispôsobenie sa globalizácii. Vypracovať program pre mladých ľudí (spolu s univerzitami), ktorí by chceli začať podnikáť, ako aj pre prepustených zamestnancov, ktorí sa chcú osamostatniť, a to aj prostredníctvom podnikov sociálneho hospodárstva ako alternatívy.
- Dohodnúť opatrenia na zníženie zdaňovania práce.
- Rozšírenie programu Erasmus postupne na všetkých vysokoškolských študentov, ktorí sa doň chcú zapojiť.
- V maximálnej miere ZJEDNODUŠIŤ všetky postupy Spoločenstva.

- Rozšíriť pakt na domáce a medzinárodné podnikanie a na podnikateľov, aby radšej investovali v členských štátoch ako inde a touto cestou začať vytvárať pracovné miesta pre nevyužitú ľudskú zdroj EÚ.

1.7 **Vybudovať politickú Európu zdola:** politické riadenie (vyhliadky).

1.7.1 V budúcnosti treba zabrániť tomu, aby občania doplácali na NEEEXISTENCIU Európy, čoho jasným prejavom sú v súčasnosti nedostatky v reakcii EÚ na krízu. Nejde pritom o prílišné zasahovanie z európskej úrovne, ale naopak to, že k nemu nedošlo. Lisabonská zmluva predstavuje značný posun vpred týmto smerom a EHSV prevezme nové inštitucionálne záväzky a poskytne konzultácie novozvolenej Komisii a novozvolenému Európskemu parlamentu vzhľadom na nové kompetencie vyplývajúce zo zmluvy.

1.7.2 EÚ sa vo svojej reflexii musí zamerať hlavne na otázku „deficitu demokracie“ a demokratického fungovania svojich orgánov, a to aj pomocou nových foriem priamej účasti občanov a občianskej spoločnosti, ktorá sa nemôže ľahostajne prizerať novým nepravostiam a vzniku nových mocenských pomerov.

1.7.3 Z toho všetkého vyplýva potreba dať EÚ efektívne zastúpenie navonok, vytvoriť „európsky politický priestor“ s nástrojmi, ktoré by mohol použiť ako protiváhu k novej hospodárskej a politickej konštelácii, ktorá sa vytvára na medzinárodnej úrovni práve v dôsledku krízy a hrozí nielen ochudobnením občanov, ale aj oslabením ich práv. Ako už bolo uvedené, EHSV bude podporovať prácu novej vysokej predstaviteľky Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a bude naďalej poskytovať svoje stanoviská na tému občianskej spoločnosti v medzinárodnom kontexte.

2. Úvod

2.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) ako fórum zástupcov reálnej ekonomiky a organizovanej občianskej spoločnosti sa rozhodol vypracovať toto stanovisko z vlastnej iniciatívy s cieľom poskytnúť celkový pohľad na krízu a predložiť Rade a Komisii návrhy, predovšetkým pokiaľ ide o obnovu poskytovania financií podnikom, rast a zamestnanosť.

2.2 Dlhé roky sme boli svedkami všeobecnej eufórie (Samuelson) v dôsledku nepresných informácií vyzdvihujúcich názory „expertov“, ktorí zaručovali „platnosť“ udalostí, prevahu platného modelu, tvrdiac, že trh sa skôr či neskôr upraví sám a odstráni „excesy“.

2.3 EHSV je presvedčený, že napriek všetkému dokázu podniky a pracovníci vďaka svojej hospodárskej a sociálnej zodpovednosti spoločným úsilím dosiahnuť v tejto kríze obrat k lepšiemu, ak budú mať podporu verejného sektora na vnútroštátnej i európskej úrovni.

3. Ako sme na tom? Medzinárodná finančná kríza

3.1 **Vznik.** Začiatky krízy sú medzičasom príliš dobre známe, než aby sme sa im museli nanovo venovať. EHSV však pokladá za užitočné pripomenúť aspoň dva dôvody, ktoré boli predpokladom jej vzniku: vývoj medzinárodného finančnictva v znamení ultraliberálnej ekonomickej kultúry viedol k tomu, že finančný sektor nakoniec investoval sám do seba viac než do reálnej ekonomiky, čím spôsobil obrovskú finančnú „bublínu“. Druhým dôvodom bola skutočnosť, že existovalo len málo pravidiel, ktoré boli nepostačujúce a zriedkavo dodržiavané. Existujúce pravidlá boli neúčinné alebo ich dozorné orgány a ratingové agentúry, ktoré svojím správaním znížili prehľadnosť trhu, neuplatňovali ⁽²⁾.

3.1.1 Dnes je už zjavné, že v rámci finančnej „bubliny“ sa bankári vedome alebo nevedome zapájali do vysoko rizikových aktivít, proti ktorým neexistovali primerané zákroky a preventívne opatrenia. V retailovom bankovníctve sa v honbe za vysokým objemom poskytovali neuvážené úvery prostredníctvom hypoték a kreditných kariet. V investičnom bankovníctve boli tieto úvery a iné finančné produkty, ako napr. LBO („leverage buy-outs“ – nákupy s využitím cudzieho financovania), zoskupované alebo preskupované do zložitých derivátov a obchodovalo sa s nimi neobozretne a bez primeraných rezerv. Je jasné, že vedúcim pracovníkom a zamestnancom, ktorých aktivity ovplyvňovali rizikový profil ich banky, sa poskytovali neprímerané stimuly a že v dôsledku týchto stimulov boli uprednostňované odmeny pre jednotlivých pracovníkov pred záujmami väčšiny akcionárov v bankovom systéme a neinformovaných občanov, ktorí si kúpili cenné papiere. Tieto podmienky však neoprávňujú na využívanie nesprávnych postupov a bezohľadné zneužívanie peňazí, ktorého sme boli svedkami. Toto správanie poškodilo celý finančný systém a postavilo ho do zlého svetla.

3.2 **Dôvody.** Takýto úpadok bol spôsobený absenciou politiky, nedostatkami a chybami, za ktoré môžu aj vlády, a to nielen v oblasti finančnictva, ale aj v makroekonomickej a menovej politike. Na celosvetovej úrovni ide napríklad o laxný prístup USA k rozpočtovej politike. EÚ nemá vyhovujúce nástroje, ktorými by mohla zasiahnuť, a jej hospodársko-sociálny model je napadaný zo všetkých strán ako príčina všetkého zla. Medzinárodné organizácie sú príliš nemohúce, aby mohli zasiahnuť. Toto obdobie trvalo prídlho. Politickí predstavitelia sa často skrývajú za globalizáciu a zvalujú na ňu vinu za všetko, a tým na nich pripadá značná časť zodpovednosti za príčiny, ktoré vyvolali krízu ⁽³⁾.

3.3 **Dôsledky.** Následky krízy boli katastrofálne, ale nesmieme podľahnúť pesimizmu. Časť finančného hospodárstva sa žiaľ opierala o eufóriu a nenásytnosť, špekulácie a všeobecnú nezodpovednosť. Aj značná koncentrácia bánk (do tej miery, že viedla k presvedčeniu, že „banky sú príliš veľké na to, aby sa nechali skrachovať“) ako aj zlyhanie pri riadení rizika nevyhnutne vyvolali nehatený domino efekt a viedli k súčasným následkom. Takto sa počiatočná finančná kríza zmenila na makroekonomickú krízu a preniesla sa do reálnej ekonomiky. Preto v súčasnosti čelíme **finančnej kríze**, ktorá zasiahla výrobné odvetvia a vyvolala **hospodársku, menovú, obchodnú a sociálnu krízu**, a tým krízu dôvery.

3.3.1 Pravdupovediac však treba pripustiť, že v uplynulých tridsiatich rokoch došlo vo svete k dovtedy nevídanému hospodárskemu rastu, predovšetkým v rozvojových krajinách. Tento rast bol možný vďaka rozvoju finančných trhov, z ktorých mnohí profitovali, pričom sa oddávali ilúziám, že tento trend potrvá dlho bez problémov.

3.3.2 Táto kríza sa určite odrazí na prerozdelení moci na svete a na úrovni jednotlivých krajín, ako to už ukázalo stretnutie G-20 v Pittsburghu. Po skončení krízy vznikne nová hospodárska a politická „mapa“. Tým sa pôvodne finančná kríza stala krízou celého hospodárstva, ktorá sa preniesla na reálnu ekonomiku a **spôsobila pokles HDP a prudký nárast nezamestnanosti**. V tomto kontexte si EHSV kladie otázku, akú pozíciu a úlohu by mala mať EÚ v budúcnosti.

4. Ako postupovať? Nástroje na intervenciu a boj proti kríze

4.1 Reorganizácia finančného systému

4.1.1 EHSV pokladá výsledky vrcholných stretnutí G-20 v Londýne a G-8 v L'Aquile za uspokojujúce, pretože prekonal pesimistické očakávania a ukázali, že buď sa svetové hospodárstvo a finančnictvo budú riadiť spoločne, alebo sa nebudú dať riadiť vôbec. Bol nastolený princíp „celosvetového riadenia“, ktorý by mal politike prinavrátiť jej oprávnený priestor. Dá sa očakávať, že aj európske vlády z toho vyvodlia príslušné dôsledky (bod 4.4). Výsledky však musia byť konkrétne a účinne uplatnené nad rámec zmien zavedených dohodou „Bazilej II“ prostredníctvom novej dohody „Bazilej III“, reorganizácie a reformy medzinárodných organizácií.

4.1.1.1 Určite by bolo žiaduce, aby na nasledujúcom stretnutí G-20 v Pittsburghu po dobrých úmysloch nasledovali činy. Rokovania sa však vyhlí skutočným aktuálnym problémom: pravidlám a reforme finančného systému ⁽³⁾, obchodnej nerovnováhe medzi USA a Čínou, štruktúre akciových spoločností, nárastu

(2) Pozri stanovisko EHSV na tému „Správa de Larosièrovej skupiny“ (CESE 1476/2009) a stanovisko EHSV na tému „Plán hospodárskej obnovy Európy“, Ú. v. EÚ C 182, 4.8.2009, s. 71.

(3) Pozri stanovisko EHSV na tému „Správa de Larosièrovej skupiny“ Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009.

nezamestnanosti atď. Tak naďalej hrozí, že sa nezasiahne a že niektorí zástupcovia finančných záujmov budú považovať krízu len za malé potknutie, a dospejú k presvedčeniu, že je preto dovolené začať sa správať ako predtým⁽⁴⁾.

4.1.2 EHSV sa nazdáva, že síce treba posilniť úlohu dozorných orgánov⁽⁵⁾, ale v prvom rade treba vytvoriť podmienky na ich fungovanie, zabezpečiť ich nezávislosť od politickej moci a zveriť im sankčné právomoci. Treba zrušiť daňové raje resp. zabezpečiť ich transparentnosť, aby sa nestali nástrojmi prania špinavých peňazí a daňových únikov. Hlavným problémom je nedostatočná transparentnosť. Všetci musia poznať skutočnú povahu bankových pôžičiek, aktív, rezerv a rizikových profilov bánk.

4.1.3 EHSV dúfa, že usmernenia a rozhodnutia (ktorých však bolo málo!), ktoré boli prijaté v Londýne, L'Aquile a Pittsburghu podniknutia dosiahnutie obratu v prijateľnom čase, zavedenie (opätovné zavedenie) novej hospodárskej a trhovej kultúry, ktorá by bola menej ideologizovaná a viac transparentná. Okrem toho treba opatrne hovoriť o morálke alebo etike finančných trhov, ako by to chceli niektorí, pretože ju môžu považovať za výsmech tí, ktorí na krízu ťažko doplácajú. Oveľa vhodnejšie je hovoriť o právach, sankciách, pravidlách a nástrojoch na ich realizáciu.

4.1.4 To je najpresvedčivejší a najúčinnější spôsob, ako obnoviť dôveru spotrebiteľov, a tým oživiť dopyt. Treba vytvoriť novú ekonomickú reč, ktorá by hovorila o reálnej ekonomike, investíciách, práci, rizikách, právach, povinnostiach, udržaní hospodárskej súťaže.

4.1.5 EHSV sa domnieva, že aktéri reálnej ekonomiky, t. j. podniky a pracovníci, by mali dôraznejšie presadiť svoj názor a svoje dôvody, mali by sa opätovne ujať svojej úlohy, ktorá je životne dôležitá pre hospodársky rast, sociálny rozvoj, konkurencieschopnosť, inovácie, rast a zamestnanosť. To isté by mali urobiť aj politici.

(4) Stav finančného a bankového systému – Spoločný článok, ktorého autormi sú Christine Lagarde, francúzska ministerka hospodárstva, priemyslu a zamestnanosti Anders Borg, švédsky minister financií, Wouter Bos, holandský minister financií, Jean-Claude Juncker, luxemburský minister financií, Elena Salgado Mendez, španielska ministerka financií, Peer Steinbrück, nemecký minister financií, a Giulio Tremonti, taliansky minister financií, bol publikovaný vo viacerých európskych novinách 4. septembra 2009.

(5) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady o makroprudenciálnom dohlade nad finančným systémom na úrovni Spoločenstva a o zriadení Európskeho výboru pre systémové riziká – KOM(2009) 499 v konečnom znení z 23.9.2009; Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Európsky orgán pre bankovníctvo – KOM(2009) 501 v konečnom znení z 23.9.2009; Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov – KOM(2009) 502 v konečnom znení z 23.9.2009; Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Európsky orgán pre cenné papiere a trhy – KOM(2009) 503 v konečnom znení z 23.9.2009.

4.1.6 Treba prehodnotiť aj medzinárodný **menový systém**. Na stretnutí skupiny G-20 v Londýne, G-8 v L'Aquile a G-20 v Pittsburghu nebola otázka fungovania a reformy medzinárodného menového systému s výnimkou rozdelenia kvót MMF nastolená ako hlavná priorita na oživenie svetového hospodárstva v duchu trvalo udržateľného rozvoja. A predsa by niektoré záväzky prijaté na stretnutiach G-20 a G-8, ak budú realizované, mohli mať výrazný vplyv na devízové trhy, a tým i na spôsob fungovania tohto systému.

4.1.6.1 Prijaté rozhodnutia poskytnúť pomoc rozvojovým krajinám a predovšetkým pre Afriku strojnásobiť prostriedky z Medzinárodného menového fondu (až do výšky 750 miliárd dolárov) ako aj vyčleniť ďalších 250 miliárd dolárov v podobe zvláštnych práv čerpania (ZPČ) so zámerom poskytnúť finančnú podporu krajinám, ktoré najviac zasiahla kríza, sú prvým dôvodom na zamyslenie o obrovskej sume dolárov, ktorá bude daná do obehu na podporu krajín s vysokým deficitom bežného účtu.

4.1.6.2 Po druhé, nárast verejného zadĺženia Spojených štátov (v nasledujúcich troch rokoch dosiahne celkové zadĺženie USA výšku 100 percent HDP) podporovaný novou politikou *deficit spending* prezidenta Obamu s cieľom vyviesť krajinu z hospodárskej recesie, je ďalším stimulom na uvedenie veľkého objemu dolárov do obehu, s vážnymi následkami pre medzinárodný hospodársky systém. K podobnej situácii už v minulosti došlo; trvala od druhej polovice 60. rokov až po devalváciu dolára a zlyhanie bretton-woodského systému pevných výmenných kurzov v roku 1971.

4.1.6.3 Najväčšie znepokojenie v tomto kontexte pociťuje Čína, ktorej devízové rezervy vzrástli v uplynulom desaťročí o 5 000 miliárd dolárov a pravdepodobne neprestanú narastať – i keď pomalším tempom – ani v nasledujúcich rokoch, a ktorá s obavami hľadí na oslabenie dolára, ktoré pre ňu môže znamenať stratu hodnoty jej obrovských devízových rezerv.

4.1.6.4 Euro, ktoré sa v priebehu niekoľkých rokov stalo druhou najvýznamnejšou menou medzinárodných devízových rezerv, nie je vhodnou alternatívou k doláru, ak to vôbec je výhodné a žiaduce, a nemožno ani uvažovať o „nadnárodnej mene pre devízové rezervy“ – čo by uvítali čínske menové orgány – v podobe ZPČ, ktorá by sa používala nielen ako v súčasnosti medzi jednotlivými vládami a medzinárodnými organizáciami, ale aj ako platobný nástroj v medzinárodných obchodných a finančných transakciách. Vydanie nových ZPČ je určite užitočným nástrojom na vytvorenie dodatočných rezerv pre krajiny, ktoré majú schodky bežných účtov, ale nemôže byť dlhodobým riešením súčasnej krízy.

4.1.6.5 Je dosť pravdepodobné (a aj žiaduce), že euro čoraz viac nadobudne vlastnosti, ktoré sa požadujú od meny, ktorá sa používa pre medzinárodné devízové rezervy a meradlo pre stanovenie cien tovarov na svetových trhoch, ale EHSV dúfa, že aj čínska mena, ktorá zastupuje ekonomiku s čoraz väčšou váhou v svetovom hospodárstve, sa vzdá ochrany, ktorú jej poskytli čínske orgány. Desať rokov bol čínsky jüan (ren-min-bi) úzko naviazaný na dolár a len od roku 2005 je jeho hodnota kótovaná voči menovému košu obsahujúceho iné meny. Čínsky jüan sa musí stať voľne obchodovateľnou menou na medzinárodných devízových trhoch.

4.1.6.6 EHSV sa nazdáva, že je potrebné vynaložiť viac úsilia na medzinárodnej úrovni. Čína sa nemôže tak ako doteraz spoliehať na rast opierajúci sa o export, a tým zhromažďovať aktíva bežných účtov, a zároveň požadovať od ostatných, aby prevzali na seba riešenie problémov usmerňovania výmenných kurzov na medzinárodnej úrovni, ku ktorých stanoveniu prispieva ona sama svojou menovou a daňovou politikou, ktorá podporuje akumuláciu úspor a brzdí vnútroštátne výdavky.

4.1.6.7 Medzinárodný menový systém, ktorý spočíva/je založený na systéme pohyblivých výmenných kurzov, sa vyznačuje neustálym a výrazným kolísaním devízových kurzov v dôsledku špekulácií. Táto situácia, ktorá má extrémne negatívny vplyv na svetové hospodárstvo, by sa dala zmeniť uzavretím politickej dohody medzi centrálnymi bankami hlavných priemyselne rozvinutých krajín. V tomto kontexte by sa zaviazali, že spoločne zasiahnu, ak by na nejakú menu pôsobili sily nadmerne posilňujúce alebo oslabujúce jej hodnotu, s cieľom udržať kolísavosť výmenných kurzov v prijateľnom rozmedzí.

4.1.7 **Vytvoriť európske pravidlá pre finančný sektor** – vytvoriť jednotný európsky finančný trh ⁽⁶⁾. Napriek pravidlám platným na európskej úrovni a napriek existencii eura sme ešte stále vzdialení od tohto cieľa aj v rámci eurozóny. Kríza ukázala, že sa musíme neodkladne vydať týmto smerom a urobiť oveľa viac než doteraz pomocou vhodných reforiem, tak ako sa to požaduje v správe de Larosièrovej skupiny a v návrhoch Komisie. To by aj ECB umožnilo konať rýchlejšie a pružnejšie. Nemožno zabúdať, že prvotným účelom finančníctva je podpora podnikov, stimulovanie podnikania, rastu a zamestnanosti, čo je úlohou, ktorá by mohla nájsť oporu v zreformovanom finančnom trhu, ktorý by bol konkurencieschopnejší, transparentnejší a integrovanejší vo všetkých jeho aspektoch.

4.2 Podporovať reálnu ekonomiku

4.2.1 V oznámení Komisie pre jarné zasadnutie Európskej rady v roku 2009 pod názvom „Stimuly na oživenie hospodárstva v Európe“ ⁽⁷⁾ sa obnovenie dôvery občanov a hospodárskych subjektov kladie na prvé miesto ako opatrenie na prekonanie súčasnej krízy, zvýšenie dopytu a vytvorenie nových pracovných miest. Navrhované opatrenia musia viesť ku konkrétnym výsledkom a nesmú ostať len oznámením chvályhodných úmyslov.

4.2.2 EHSV sa predovšetkým nazdáva, že ústredným problémom, ktorý treba riešiť, je nezamestnanosť a nedostatok hotovosti pre podniky ⁽⁸⁾. Podľa nedávnych odhadov MOP prišlo od začiatku krízy v decembri 2007 o prácu asi 40 miliónov zamestnancov (z toho 7 miliónov v rámci OECD) a predpovede do

budúcnosti sú skôr pesimistické. Východiskom z tejto dramatickej sociálnej situácie môže byť jedine obnovená dôvera vo fungovanie trhov a verejné opatrenia na podporu rastu, konkurencieschopnosti, inovácie a zamestnanosti. Európa potrebuje hospodársku politiku a program, ktorý by bol lákavý pre podniky a pomohol im pri raste a vytváraní pracovných miest.

4.2.3 EHSV plne súhlasí s cieľom, ktorý si vytýčila Komisia. Kroky opísané v oznámení si zasluhujú podporu, pretože zahŕňajú opatrenia, ktoré treba urýchlene uskutočniť v bankovom a finančnom sektore, na podporu reálnej ekonomiky a na oživenie vnútorného európskeho trhu. Poukazujú však na tradičný a rozhodne nie novátorský prístup zameraný na lepšie využívanie európskych hospodárskych sektorových politík, ktoré priamo riadi a/alebo koordinuje Európska komisia.

4.2.4 Obnovenie dôvery hospodárskych subjektov a európskych občanov v schopnosť európskych inštitúcií a vnútroštátnych orgánov prekonať krízu spočíva v uznaní, že túto krízu nemožno pripísať na vrub výlučne javom, i keď dramatickým, súvisiacim s fázami hospodárskeho cyklu alebo nedokonalosťou resp. zlyhaním trhu.

4.2.5 Osobitosťou krízy, ktorou prechádza európske a svetové hospodárstvo, je práve skutočnosť, že má hlbšie korene a systémovejší charakter týkajúci sa morálnych a etických hodnôt (zodpovednosť, zákonnosť, sociálna spravodlivosť), na ktorých spočívajú moderné spoločnosti a ktorými sa inšpiruje konanie vo všetkých oblastiach hospodárskeho, sociálneho a občianskeho života. Dôveru vo fungovanie hospodárskych a finančných systémov sa nedá obnoviť len pôsobením na trhové „mechanizmy“, ktoré zlyhali, ale aj prostredníctvom európskych makroekonomických a mikroekonomických politických opatrení.

4.2.6 Ak sa zhodneme na tomto chápaní súčasných problémov, riešenia navrhované v oznámení Komisie sa zdajú nepostačujúce, resp. málo účinné vzhľadom na zmeny, ktoré by bolo potrebné stimulovať vo výrobných systémoch jednotlivých štátov, ale aj na európskej a medzinárodnej politickej úrovni na podporu rastu hospodárstva členských štátov. A to všetko v období, keď sa negatívne dôsledky krízy prejavujú viac v Európe (s nižším HDP) než v USA, ktoré naopak zareagovali silným a uceleným programom a rozsiahlejšími a účinnejšími štátnymi opatreniami. EÚ by mala podporovať zavádzanie opatrení, ktoré by boli zosúladené medzi členskými štátmi. Preto je žiaduce, aby EÚ vypracovala druhý akčný plán, ktorý by bol účinnejší a homogénnejší než ten prvý.

4.2.7 Ak sa úvahy obmedzia na opatrenia na oživenie európskeho hospodárstva, ktoré treba zaviesť v krátkodobom a strednodobom časovom horizonte, EHSV sa nazdáva, že pozornosť a finančné prostriedky EÚ a členských štátov by sa mali sústrediť v prvom rade na obmedzený počet opatrení, ktoré však majú výrazný vplyv na rôzne trhy a hospodárske subjekty vo všeobecnosti. Tieto opatrenia by sa mali týkať obnovy dôvery vo fungovanie finančného systému, zlepšenia Plánu hospodárskej obnovy Európy, úprav, ktoré treba zaviesť v hlavných politických intervenčných opatreniach Únie, podpory členským štátom najviac zasiahnutým krízou, najmä vo východnej Európe.

⁽⁶⁾ Pozri poznámku pod čiarou 3.

⁽⁷⁾ KOM(2009) 114 v konečnom znení, „Stimuly na oživenie hospodárstva v Európe“, 4.3.2009.

⁽⁸⁾ Stanovisko EHSV z 11. júna 2009 na tému „Výsledky summitu o zamestnanosti“ (spravodajca: pán Wolfgang Greif).

4.2.8 Obnova dôvery vo fungovanie finančného systému. Európske hospodárstvo sa podarí oživiť, ak sa prinavrátia stabilita a operatívnosť finančným trhom pri súčasnom rešpektovaní nových pravidiel a nových systémov makro a mikro dohľadu, ktoré zaručia usporiadané a zodpovedné fungovanie na medzinárodnej úrovni. Finančný sektor sa musí vrátiť k svojej tradičnej úlohe, ktorá je nenahraditeľná pre podporu hospodárskeho rastu: financovaniu reálnych aktivít hospodárskych subjektov (v oblasti podnikov, domácností, sietí a služieb, infraštruktúry, životného prostredia a energetiky).

4.2.8.1 Naďalej však ostáva nevyriešeným problém rozsiahleho, žiaľ nevyhnutného, zásahu štátov na podporu bankového systému. EHSV sa domnieva, že táto situácia nemôže pretrvávať dlho a že je potrebné určiť „stratégiu na vycúvanie“ z týchto opatrení a zároveň postupovať systematicky a stanoviť bankovníctvu podmienky, napr. požadovať internú reštrukturalizáciu, a tým zlepšenie kvality a objemu rezerv zaevidovaných v rozpočte. Táto stratégia by mala uviesť znovu do pohybu nezávislý a transparentný medzinárodný úverový a finančný trh, ktorý by zabránil opakovaniu nedávnych udalostí.

4.2.8.2 Pokiaľ ide o väčšiu kontrolu a transparentnosť finančných operácií, ktoré požaduje Komisia a ktoré opakovanie zdôraznila skupina krajín G-20 na svojom stretnutí v Londýne a Pittsburghu a skupina G-8 na stretnutí v L'Aquile, EHSV posúdi návrh reformy európskeho finančného systému, ktorý plánuje Komisia a Rada. Nazdáva sa však, že ak sa finančný dohľad zverí novému samostatnému európskemu orgánu, mal by získať aj skutočnú právomoc zasiahnuť⁽⁹⁾.

4.2.8.3 Toto rozhodnutie by malo podporiť proces harmonizácie jednotlivých legislatív existujúcich v Európe v sektore finančného dohľadu a zároveň posilniť ich sankčné právomoci.

4.2.9 Vylepšenie Plánu hospodárskej obnovy Európy

4.2.9.1 V jednom zo svojich predchádzajúcich stanovísk⁽¹⁰⁾ EHSV zvažoval možnosť hĺbkovej revízie plánu hospodárskej obnovy navrhnutého Komisiou, nielen pokiaľ ide o finančné zdroje pokladané za nedostatočné vzhľadom na rozsah krízy, ale aj o odlišnú štruktúru a koncepciu opatrení, ktoré by sa mali zaviesť v jednotlivých štátoch na podporu oživenia hospodárstva.

4.2.9.2 Podmienky prístupu k tejto pomoci musia, bez ohľadu na sektory považované v súčasnosti za prioritné z hľadiska finančných potrieb (automobilový sektor, stavebníctvo, MSP atď.), zaručiť jednotnosť a koherenciu zavedených opatrení v plnom súlade s pravidlami, ktoré stanovuje európsky vnútorný trh.

4.2.9.3 Treba sa vyhnúť tomu, aby jednotlivé iniciatívy na súrne opatrenia v podnikoch, odvetviach alebo krajinách v krízovej situácii financované z európskeho plánu obnovy v rámci kvóty rozpočtu Spoločenstva alebo v rámci kvót v právomoci jednotlivých vlád nejakým spôsobom vytvorili v niektorých oblastiach podnikania privilegované alebo chránené postavenie na úkor iných subjektov.

4.2.9.4 Jednotný trh je jednou z hlavných hnacích síl európskeho hospodárstva a jeho posilnenie a rozvoj je najlepšou zárukou ďalšieho rozmachu iniciatív v oblasti výroby a vytvárania nových pracovných miest. Koordinácia a monitorovanie opatrení v rámci plánu obnovy na európskej a vnútroštátnej úrovni musia európskym občanom zaručiť, že Spoločenstvo dokáže hospodáriť s finančnou pomocou v zhode so svojimi právnymi predpismi a v záujme území a občanov, ktorí sú voči kríze najbezbrannejší.

4.2.9.5 EHSV sa nazdáva, že v rámci týchto opatrení na podporu výrobných činností by sa osobitná pozornosť mala venovať MSP (vo forme špecifického plánu zvýhodneného financovania so zjednodušenými postupmi, ako napríklad „Small Business Act“). V európskom pláne obnovy nie sú dostatočne podrobne vysvetlené typy opatrení, ktoré sa majú zaviesť na podporu oživenia hospodárskej situácie malých a stredných podnikov. Pokiaľ ide o podniky menších rozmerov, ktoré výraznou mierou prispievajú k celkovej zamestnanosti v EÚ, EHSV sa nazdáva, že iniciatívy musia byť formulované v referenčnom makroekonomickom rámci, ktorý by zohľadnil národné a miestne špecifiká, rôzne úrovne špecializácie odvetví, rôzne požiadavky z hľadiska nových zručností, novátorských technológií a infraštruktúry služieb poskytovaných podnikom.

4.2.9.6 Bez primeraného európskeho a národného referenčného rámca o perspektíve budúceho rastu MSP hrozí tak ako v minulosti, že sa opatrenia rozdrobia a rozkúskujú, čo bude mať za následok to, že sa poskytne pomoc všetkým, ale nikomu sa nepomôže rozrásť sa a zvýšiť kvalitu výrobkov a poskytovaných služieb.

4.2.9.7 EHSV sa nazdáva, že krízu môže pomôcť prekonať sociálny dialóg a kolektívne vyjednávanie, t. j. väčšie zapojenie podnikov, odborov a organizácií sociálneho hospodárstva.

4.2.10 Zmeny, ktoré treba vykonať v hlavných politických opatreniach EÚ

4.2.10.1 EHSV sa nazdáva, že obnova dôvery európskych hospodárskych subjektov je podmienená aj hĺbkovými zmenami postupov, akými Komisia riadila spoločné politické opatrenia vo

⁽⁹⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému „Správa de Larosièrovej skupiny“ (CE-SE 1476/2009). Vo svojom príspevku na plenárnom zasadnutí EHSV 30. septembra 2009 sa J. M. Barroso vyjadril zhodne s týmto postojom.

⁽¹⁰⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému „Plán hospodárskej obnovy Európy“, Ú. v. EÚ C 182, 4.8.2009, s. 71.

významných sektoroch hospodárskej a sociálnej sféry a predovšetkým kohéznu politiku. Na tému tejto politiky EHSV vypracoval stanovisko ⁽¹⁾, v ktorom navrhol viaceré zmeny.

4.2.10.2 Vážna hospodárska kríza, ktorá zasiahla všetky európske krajiny a ktorá zrejme bude pokračovať aj v roku 2010, si vyžaduje radikálnu reformu riadenia štrukturálnych fondov (ERDF a ESF) a prehodnotenie opatrení stanovených na programové obdobie 2007 – 2013. Komisia vypracúva niekoľko návrhov zmien a doplnení na zjednodušenie postupov, urýchlenie platieb, prehodnotenie oblasti pôsobnosti niektorých odvetvových politických opatrení, ale tieto opatrenia sú ešte stále nepostačujúce. Potrebne sú opatrenia na zachovanie súdržnosti EÚ, ktorá je zasiahnutá krízou.

4.2.10.3 EHSV požaduje od Komisie väčšie úsilie na prispôbenie opatrení novým situáciám, ktoré vznikajú v dôsledku medzinárodnej krízy. Toto úsilie však rozhodne musí sprevádzať celkové prehodnotenie týchto opatrení. Okrem toho sú konflikty, ku ktorým dochádza medzi ústrednými a regionálnymi orgánmi verejnej správy pri využívaní prostriedkov zo štrukturálnych fondov na zvládanie kritických situácií, ďalším dôvodom na zamyslenie sa o spôsobe „prehodnotenia“ pomoci určenej najznevýhodnenejším oblastiam Únie.

4.2.10.4 EHSV sa nazdáva, že aj v prípade kohéznej politiky by sa mali pre každú krajinu, ktorej sú určené tieto prostriedky, stanoviť špecifické priority pre jednotlivé odvetvia a územia s cieľom spoločne zamerať prostriedky Spoločenstva a príslušného štátu na programy a projekty, ktoré sú pokladané za najprínosnejšie z hľadiska vplyvu na hospodársku a sociálnu oblasť. Koherentnosť pri výbere opatrení, koordinácia opatrení na pomoc podnikom na európskej a národnej úrovni, spoločné programy odbornej prípravy na zvyšovanie špecializácie a rozvoj nových zručností sú zásadami, z ktorých musí vychádzať kohézna politika pri prehodnocovaní svojich usmerení.

4.2.10.5 Stručne povedané by kríza mala byť pre EÚ príležitosťou nielen na lepšie používanie opatrení, ktoré má k dispozícii, ale aj na zavedenie nových opatrení. Zlepšenie infraštruktúry a spustenie plánu pre životné prostredie, na vytvorenie nových **európskych** energetických a komunikačných **sietí** (ako napr. širokopásmové pripojenie) prostredníctvom **európskeho verejného financovania** (euro-dlhopisy?) by bolo mimoriadnym stimulom pre oživenie hospodárstva.

4.2.10.6 EHSV sa nazdáva, že sa naskytna mimoriadna príležitosť na vážne zamyslenie sa o súčasnej podobe **rozpočtu Spoločenstva**, a to tak z kvalitatívneho ako aj kvantitatívneho hľadiska, ako aj na nastolenie otázky **daňovej politiky** (aj pomocou skupiny expertov), ktorá má zásadný význam pre rast a rozvoj a nemožno ju naďalej obchádzať alebo ju využívať ako hospodársky a sociálny damping na európskej úrovni.

⁽¹⁾ Pozri stanovisko EHSV na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o výsledkoch rokovaní týkajúcich sa stratégií a programov kohéznej politiky na programové obdobie 2007 – 2013“, Ú. v. EÚ C 228, 22.9.2009, s. 141.

4.2.11 Pomoc členským krajinám, ktoré sú najviac zasiahnuté krízou, počínajúc východoeurópskymi krajinami EÚ

4.2.11.1 Keďže návrh vytvoriť ad hoc fond pre krajiny najviac postihnuté krízou zamietli najvplyvnejšie členské krajiny EÚ, EHSV sa nazdáva, že Komisia musí naplánovať rozhodne aspoň súbor finančných opatrení, aj prostredníctvom EBOR, ktoré by boli vyčlenené na iniciatívy na stabilizáciu najoslabenejších ekonomík EÚ, čo sa už začína realizovať. V tejto oblasti sa musí osobitná pozornosť venovať východoeurópskym krajinám, a preto treba na tento účel vyčleniť špecifické príspevky. Existuje viacero dôvodov na vyčlenenie špecifických príspevkov pre tieto krajiny. V opačnom prípade to vážne ohrozí druhý pilier integrácie, ktorým je popri jednotnom trhu rozšírenie.

4.2.11.2 EÚ musí v najbližších mesiacoch a rokoch riešiť dosť problematické situácie: hospodárska kríza a rastúca nezamestnanosť, sociálne konflikty, potrebné inštitucionálne reformy, vnútorné rozdiely medzi jednotlivými členskými štátmi, a to všetko v kontexte narastajúceho euroskepticizmu medzi politickými stranami, vládami mnohých členských štátov EÚ a vo verejnosti, ktorá pociťuje nespokojnosť s rozhodnutiami prijatými na európskej úrovni.

4.2.11.3 Dôvera v európsky hospodársky a sociálny model a jeho schopnosť nájsť vhodné riešenia prijateľné pre všetky členské štáty sa obnoví, ak EÚ na seba prevezme riešenie problémov najslabších krajín a pomôže im prekonať ťažkosti, v ktorých sa nachádzajú.

4.2.11.4 Kríza, ktorú pociťujú mnohé východoeurópske krajiny v oblasti úverov, finančných služieb a výrobných podnikov, nemá taký rozsah, aby bola pre EÚ neprekonateľnou prekážkou. Mnohé z týchto aktivít vznikli vďaka pomoci a priamym investíciám 15 krajín EÚ a dá sa teraz len ťažko predpokladať, že sa prístupí k politike „posudzovania každého prípadu osobitne“ a minimálnym a nevýrazným hospodárskym opatreniam po procese vzájomného zblížovania plného úskalí a úsilia, ktoré tieto krajiny museli vynaložiť, aby sa stali plnými členmi Únie. Bola by to chyba zo strategického i hospodárskeho hľadiska, neapraviateľná v krátkodobom resp. strednodobom časovom horizonte, a politická krátkozrakosť, ktorá by mohla negatívne ovplyvniť budúcnosť európskej integrácie.

4.3 Pomôcť občanom Európskej únie

4.3.1 Keď pominie kríza, „vznikne nová rovnováha, avšak na inej úrovni, než predtým: budeme si musieť zvyknúť na život na nižšej úrovni.“ Ak sa táto prognóza ⁽¹²⁾ naplní, jedinou istotou, ktorú budeme mať, je istota tých, ktorí budú musieť - dúfajme, že len krátko - žiť na ešte nižšej úrovni.

⁽¹²⁾ John Nash, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu, október 2008.

4.3.2 Musíme zabrániť tomu, aby daň za záchranu trhu platili opäť podniky a zárobkovo činné osoby, zatiaľ čo kapitál sa opäť presunie na bezpečnejšie trhy a bude aj naďalej unikať pred daňovými úradmi. Mohli by sme sa totiž stať svedkami toho, že poklesne hodnota pracovných príjmov, čo by ďalej mohlo viesť dokonca k tomu, že trhové hospodárstvo stratí svoje sociálne opodstatnenie. Ak máme predísť tomuto riziku, musíme posilniť a ďalej rozvíjať európsky model sociálneho trhového hospodárstva a ľudia sa opätovne musia stať stredobodom hospodárskych systémov.

4.3.3 EHSV si myslí, že aj z týchto dôvodov by vlády a samotná Európska únia mali väčšiu pozornosť venovať otázkam daňovej politiky a prehĺbiť svoje úsilie pokiaľ ide o posilnenie koordinácie, aby sa zabránilo vzniku nerovností, ktoré odporujú zásadám jednotného trhu. Zároveň by sa mali uprednostniť tie reformy, ktoré by namiesto zvyšovania daňových sadzieb rozširovali daňovú základňu a viac zohľadňovali majetok než hospodársku činnosť podnikateľov a pracovný výkon.

4.3.4 Okrem toho treba zabrániť tomu, aby sa finančná kríza vážnejšie prejavila v dôchodkových systémoch členských krajín, ako sa to stalo v USA. Tam zaznamenali niektorí poskytovatelia dôchodkového zabezpečenia kvôli kríze hedžingových fondov obrovské straty, ktoré znamenali stratu hodnoty úspor pracovníkov, ktorí uzatvorili príslušné zmluvy o dôchodkovom zabezpečení. EHSV sa domnieva, že sa musíme usilovať vytvoriť právny rámec a modely dôchodkového zabezpečenia, ktoré by chránili záujmy európskych občanov a zamestnancov.

4.3.5 Narastajúca nespravodlivosť a nerovnosť už obmedzujú slobody, a existuje riziko, že rovnako tomu bude aj naďalej. To predstavuje vážne nebezpečenstvo pre demokraciu v európskych krajinách a najmä v EÚ, lebo EÚ ešte musí vyrovať obrovský deficit demokracie, a súčasne znižuje pochopenie nových chudobných pre opatrenia na prekonanie krízy a na podporu trvalo udržateľného rastu.

4.3.6 EHSV sa domnieva, že práve teraz sa EÚ naskytá dobrá možnosť zaviesť konkrétne iniciatívy zamerané na tých občanov, podniky a zamestnancov, ktorých kríza postihla najviac, a dokázať tak, že je naozaj blízko občanom.

4.3.7 To všetko sa musí udiť v rámci opatrení na ochranu práv; aj preto musí EÚ vyvíjať vlastné iniciatívy v oblasti sociálnej politiky. Sociálny aspekt musí byť v strategickom pakte (uvedenom v bode 4.4.3) v plnom rozsahu zohľadnený. Aj v oblasti hospodárskej politiky (osobitné prostriedky na Lisabonskú stratégiu) a na podporu podnikov, ktoré sú najviac ohrozené, musia byť prijaté opatrenia, ktoré musí do praxe zaviesť EÚ spoločne s členskými štátmi (pozri bod 4.2).

4.3.7.1 Štrukturálne opatrenia na trhu práce, ktorý musí byť priepustnejší a viac sa usilovať aj o začlenenie, musí mať pevne stanovené pravidlá na európskej úrovni a zároveň môcť využívať ESF zjednodušeným spôsobom a s predbežným financovaním.

4.3.7.2 Je potrebné podporovať opatrenia v prospech podnikov, ktoré sa zaviazali rešpektovať a dodržiavať zásadu sociálnej zodpovednosti v Európe a zásadu „sociálnej doložky“ v tretích krajinách.

4.3.8 EHSV dúfa, že Komisia (ktorú k tomu vyzýva) spoločne so sociálnymi partnermi v Európe urobí všetko pre to, aby podporila – aj prostredníctvom finančných impulzov, napríklad prostredníctvom štrukturálnych fondov – dohody a/alebo riešenia, ktoré zmierňujú dosah krízy na podniky a zamestnancov. Na tento účel by mali byť šírené aj osvedčené postupy, ktoré používajú niektoré krajiny.

4.3.9 EHSV vyzýva Radu, aby prijala potrebné opatrenia na schválenie *európskeho etického kódexu*, ktorý by určoval opatrenia na zníženie rozdielov v príjmoch a umožňoval nastoliť novú spravodlivú debatu, a to nie len v oblasti finančnictva. Rozdiely v príjmoch viedli k bezhraničnej a úplne neodôvodnenej nerovnosti. Bolo by žiadateľné, aby sa prijala európska dohoda, na ktorej by sa podieľali všetky strany.

4.4 *Dosiahnuť politickú EÚ blízku občanom*

4.4.1 EHSV sa domnieva, že EÚ na prekonanie krízy potrebuje rozhodovacie nástroje, ktorými momentálne nedisponuje. To je hlavnou príčinou nečinnosti, ktorá v sebe skrýva riziko, že bude mocenskými centrami ako Čína a USA odsunutá na okraj diania. Preto sa EHSV domnieva, že EÚ musí mať konkrétne možnosti konať, a to aj prostredníctvom provizórnych nástrojov, ktoré by zabezpečili, že práca a úsilie nevyjdú v tomto čase zásadných zmien nazmar.

4.4.2 **„Politické riadenie“:** EHSV sa domnieva, že jednou z hlavných príčin súčasnej krízy sú aj rozkoly a chyby politikov. Politici (bez jednotného názoru na veci) neboli schopní konať a nakoniec sa, na európskej i celosvetovej úrovni, vzdali svojej vedúcej funkcie. Výsledok je teraz všetkým na očiach.

4.4.2.1 **„Medzinárodné riadenie“:** EÚ v súčasnosti ešte stále nemá ani spoločnú zahraničnú politiku, ani právomoci na prekonanie krízy. Pritom by bolo potrebné, aby EÚ (aspoň pokiaľ ide o eurozónu) na medzinárodnej úrovni a najmä v rôznych grémiách, ktorých reforma sa práve chystá, hovorila jedným hlasom a tvorila tak protiváhu ostatných hospodárskych a politických blokov. EÚ je najväčším svetovým trhom pre tovary a služby a najdôležitejším poskytovateľom verejnej rozvojovej pomoci pre najchudobnejšie krajiny. Naša mena, euro, je druhou najdôležitejšou menou pokiaľ ide o devízové rezervy. Európa je teda skutočne „hospodársky obor“. Pokiaľ však ide o možnosť ovplyvňovať rozhodnutia na medzinárodnej úrovni, je Európa „politický trpaslík“. Je to skutočný paradox, ktorý je pre európskych občanov nepochopiteľný. Európske predstavy a návrhy musia predsa celosvetovú politiku ovplyvňovať oveľa viac.

4.4.2.2 Hlavy štátov a predsedovia vlád musia teda nájsť odvalu uznať tieto obmedzenia a stanoviť si za cieľ ich odstránenie. Momentálne sú ako futbalové mužstvo bez kapitána, za čo z finančného i politického hľadiska platia vysokú cenu. Aby sme sa o tom presvedčili, nemusíme sa pýtať ani len historikov a/alebo otcov-zakladateľov („Ak by niekedy zjednotená Európa bola schopná deliť sa o spoločné dedičstvo, žilo by jej tristo či štyristo miliónov obyvateľov šťastne, v blahobyte a cti bez konca.“, W. Churchill, 1946). Mali by sme rýchlo dospieť k záväznej dohode na prekonávanie kríz, ktorá by sa potom mohla stať metódou Spoločenstva, a nie naopak, ako sa to stáva teraz.

4.4.3 „**Hospodárske riadenie**“: Hlavným cieľom musí byť poskytnúť EÚ nástroje, ktoré jej umožnia stanoviť a vyvinúť spoločné makroekonomické usmernenia a usmernenia pre jednotlivé oblasti hospodárstva (aspoň pre eurozónu, s pozitívnymi vplyvmi na všetkých 27 členských krajinách). Spoločnú menovú politiku by mala, eurozónou počnúc, podporovať spoločná hospodárska politika, ktorá sa nesmie obmedzovať len na koordinačné snahy a intervencie v tých oblastiach hospodárstva, ktoré majú strategický význam z hľadiska európskych záujmov (životné prostredie, energetiky, inovácie, prisťahovalectvo, zamestnanosť, súdržnosť a pod.). Musí byť vypracovaný **nový pakt pre rast, trvalo udržateľný rozvoj, konkurencieschopnosť a zamestnanosť** – pakt, ktorý bude do popredia stavať **sociálne a environmentálne trhové hospodárstvo**, a bude sa zameriavať na dokončenie jednotného trhu, tak, ako to stanovuje Lisabonská stratégia.

V Bruseli 16. decembra 2009

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

4.4.4 „**Sociálne riadenie**“: Medzi hlavné ciele takéhoto európskeho paktu musí patriť aj sociálna a kohéznna politika. EÚ by mala mať väčšie možnosti zasahovať v oblasti sociálnej politiky (¹³), aby stanovila „základné jadro“ resp. minimálnu úroveň základných sociálnych práv. Zo všetkých uvedených dôvodov vyplýva potreba Európy, ktorá bude mať väčšiu schopnosť konať. Treba začať poukázaním na to, že EÚ vznikla ako hospodársky projekt (ESUO, EHS a Euro) s politickými cieľmi.

4.4.5 EHSV preto v súčasnej situácii považuje za potrebné posilniť zapojenie občanov, najmä mládeže, do európskeho procesu integrácie a vyskúšať nové formy zapojenia občanov. Toto je otázka, ktorú nesmieme prenechať náhode. Ak by EÚ dokázala predložiť napríklad účinný a významný návrh, ktorý by do centra diania postavil občanov a ktorý by navrhoval nové participatívne postupy v rámci rozhodovacieho procesu v dôležitých oblastiach európskej politiky, malo by to veľký vplyv na verejnosť. Bol by to vynikajúci spôsob, ako rozvinúť ťažkopádny vzťah občanov EÚ a ich inštitúcií a prispelo by to zároveň k zmenšeniu deficitu demokracie v EÚ. Je to otázka, ktorá bude rozhodovať o budúcnosti Európskej únie a ktorú nemožno ďalej odkladať, hoci Lisabonská zmluva je v tejto súvislosti krôčikom vpred.

4.4.6 Významnou mierou môže v tejto oblasti prispieť aj „európska občianska spoločnosť“, ktorej sa nemožno dovolávať, len keď je to výhodné, izolovať ju alebo sa za ňu skrývať. To je výzva pre EHSV a jeho „Program pre Európu“.

(¹³) José Manuel Barroso vyslovil počas svojho prejavu na plenárnom zasadnutí EHSV 30. septembra 2009 podobný názor.